

Wpływ Brexitu na sytuację w Irlandii Północnej

Małgorzata Cichy

18.08.2021

Analiza w skrócie:

- jedną z licznych konsekwencji Brexitu, czyli wyjścia Zjednoczonego Królestwa ze struktur Unii Europejskiej, jest ponowne zaognienie sytuacji w Irlandii Północnej;
- ten należący do Zjednoczonego Królestwa kraj przez dekady targany był konfliktem o charakterze narodowowyzwoleńczym z aspektem religijnym;
- powraca pytanie o ewentualne oderwanie się Irlandii Północnej od Wielkiej Brytanii i zjednoczenie z Republiką Irlandii.

Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej — zgodnie z wolą niewiele ponad połowy tych obywateli, którzy wzięli udział w przeprowadzonym w czerwcu 2016 roku referendum — opuściło Unię Europejską 31 stycznia 2020 roku. **W związku z tym konieczne stały się nowe rozwiązania dotyczące m.in. brytyjskich granic czy handlu. Wywołały one zamieszki w Irlandii Północnej 23 lata po podpisaniu porozumienia pokojowego.**

Początku konfliktu należy szukać w XII wieku i anglo-normandzkiej inwazji na wyspę.¹ **Religia stała się istotnym aspektem sporu za panowania króla Henryka VIII, który, odchodząc w 1534 roku od Kościoła katolickiego, ustanowił niezależny od papieża Kościół anglikański (protestancki); Irlandczycy to z kolei w zdecydowanej większości katolicy.** W kolejnych dziesięcioleciach Anglicy, Walijczycy i Szkoci masowo kolonizowali wyspę Irlandię, szczególnie jej północno-wschodnią część, konfiskując Irlandczykom ich ziemię, zaś w połowie XVII wieku Oliver Cromwell doprowadził do osiedlenia się na terytorium Irlandii tysięcy brytyjskich żołnierzy.² Brutalność Brytyjczyków, w tym walka z irlandzką kulturą, represje wobec katolików i dokonywane na Irlandczykach masakry, spotkały się z oporem mieszkańców wyspy.

W XX wieku istotną rolę odegrało przegrane powstanie wielkanocne z 1916 roku (wraz z późniejszymi egzekucjami przywódców zrywu) oraz irlandzka wojna o niepodległość z lat 1919-1921, toczona partyzancko przez Irlandzką Armię Republikańską przeciwko siłom Wielkiej Brytanii. Irlandczycy wywalczyli suwerenność na większości terytorium, ale potomkowie osadników (lojaliści) chcieli pozostania 6 leżących w Ulsterze hrabstw, w których

¹ „History of the Northern Ireland Conflict”, Sky History, <https://www.history.co.uk/history-of-the-northern-ireland-conflict>.

² *Ibidem*.

stanowili już większość, w Zjednoczonym Królestwie. Partyzanci byli gotowi walczyć o niepodległość całej wyspy, jednak ostatecznie irlandzka reprezentacja (Michael Collins i Arthur Griffith), postawiona pod ścianą przez perspektywę otwartej wojny z Imperium Brytyjskim, zgodziła się na podział ziem irlandzkich — powstała Irlandia Północna oraz składająca się z pozostałych 26 hrabstw Irlandia Południowa (później Wolne Państwo Irlandzkie, dziś oficjalnie Republika Irlandii). Ówczesny kompromis Collinsa nie został zaakceptowany przez sporą część republikanów, stał się przyczyną podziału wśród nich i paradoksalnie doprowadził do krwawych walk w kolejnych latach (wojna domowa z lat 1922-1923, w której trakcie w zamachu zginął Collins) i dziesięcioleciach.

Sytuacja szczególnie pogorszyła się pod koniec lat 60., w dużej mierze z przyczyn ekonomicznych, ale także z powodu dyskryminowania Irlandczyków. Kolejne 30 lat nazywane jest *the Troubles*, czyli niepokoje. O ile w czasie wojny o niepodległość partyzanci IRA — uzbrojeni dużo skromniej niż żołnierze brytyjscy — atakowali głównie związane z rządem i służbami brytyjskie instytucje na wyspie (np. komisariaty policji), **o tyle w II połowie XX wieku odłamy IRA przeprowadzały regularne zamachy terrorystyczne, także poza Irlandią Północną.** Brytyjska armia również była brutalna, czego najlepszym przykładem jest słynna „krwawa niedziela” (*Bloody Sunday*) 30 stycznia 1972 roku, kiedy brytyjscy żołnierze krwawo stłumili pokojowy marsz w Derry, zabijając przy tym 14 nieuzbrojonych osób (13 na miejscu, 14. ofiara zmarła później w wyniku odniesionych ran) i raniąc kolejnych 15;³ wielokrotnie osoby te uciekały przed żołnierzami lub pomagały rannym.⁴ Lojaliści także podkładali bomby — tylko jednego dnia w maju 1974 roku zabiły one 34 osoby.⁵ Kiedy w 1976 roku brytyjskie władze odmówiły schwytanym członkom irlandzkich jednostek paramilitarnych statusu jeńców, traktując ich jak pospolitych przestępców, ci w więzieniach rozpoczęli protesty; ich strajki głodowe z początku lat 80. napotkały na nieugięte podejście Margaret Thatcher, które doprowadziło do śmierci 10 więźniów.⁶ **W sumie *the Troubles* kosztowały życie ponad 3,5 tys. osób, a ok. 40 tys. osób zostało rannych.**⁷ Po latach walk

³ Martin Melaugh, „'Bloody Sunday', Derry 30 January 1972 — Names of the Dead and Injured”, CAIN Web Service, <https://cain.ulster.ac.uk/events/bsunday/deadinj.htm>.

⁴ *Ibidem*.

⁵ IrishCentral Staff, „On This Day: Loyalist bombings in Dublin and Monaghan kill 34 in 1974”, IrishCentral, <https://www.irishcentral.com/roots/history/1974-dublin-monaghan-bombings>.

⁶ Peter Taylor, „Bobby Sands: The Hunger Strike that Changed the Course of N Ireland's Conflict”, BBC, <https://www.bbc.com/news/stories-56937259>.

⁷ Julian O'Neill, „Stormont's Executive Office to Pay for Troubles Pension Scheme”, BBC, <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-56718930>.

ostatecznie 10 kwietnia 1998 roku podpisano porozumienie wielkopiątkowe (*Good Friday Agreement*), a część IRA się rozbroiła. Choć Irlandia Północna pozostała w Zjednoczonym Królestwie, to porozumienie zakłada między innymi, że w przyszłości o ewentualnym zjednoczeniu z Republiką ma decydować wola większości mieszkańców Irlandii i Irlandii Północnej.⁸ Władza została zdecentralizowana, a wszystkie ważne decyzje polityczne podejmowane w Belfaście wymagają poparcia zarówno unionistów, jak i nacjonalistów, dzięki czemu żadna ze stron nie dominuje; premier i wicepremier również muszą reprezentować dwie różne opcje.⁹

Nie sprawiło to jednak, że społeczeństwo Irlandii Północnej przestało być podzielone. Do dziś mniej niż 10% dzieci uczy się w szkołach zintegrowanych.¹⁰ Segregacja katolików i protestantów — również ta dosłowna, fizyczna — pozostała faktem, zgodnie z wolą wielu po obu stronach sporu.¹¹ Sinn Féin, polityczne zaplecze republikanów od początku XX wieku, pozostaje silną i znaczącą partią zarówno w Irlandii, jak i w Irlandii Północnej. Irlandzcy nacjonałści sprzeciwiali się wyjściu Zjednoczonego Królestwa z Unii Europejskiej, a większość biorących udział w referendum mieszkańców Irlandii Północnej zagłosowała za pozostaniem w UE, podobnie jak większość głosujących mieszkańców Szkocji, choć tam sprzeciw wobec opuszczenia struktur unijnych był jeszcze wyraźniejszy. **Na irlandzkiej wyspie pobrexitowym problemem stała się przede wszystkim kwestia granicy z Republiką — do tej pory praktycznie otwartą na przepływ ludzi i dóbr w obie strony, zgodnie z prawem unijnym, ale i porozumieniem wielkopiątkowym.** Żeby nie naruszać istotnych zapisów porozumienia, do umowy brexitowej dodano tzw. protokół północnoirlandzki, w którym ustalono, że choć Irlandia Północna nie pozostanie częścią jednolitego rynku UE, to unijne zasady dotyczące unii celnej, swobodnego przepływu towarów i osób będą tam obowiązywać, zaś kontrole odbywać się będą na linii wyspa Irlandia–wyspa Wielka Brytania; w ten sposób *de facto* ustalono nową granicę na Morzu Irlandzkim.¹² Ma to znaczenie nie tylko prawne i gospodarcze, ale też (a może przede wszystkim) symboliczne.

⁸ Charles Landow, James McBride, „Moving Past the Troubles: The Future of Northern Ireland Peace”, Council on Foreign Relations, <https://www.cfr.org/backgrounder/moving-past-troubles-future-northern-ireland-peace>.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Abby Wallace, „Leaders are Failing the Young People of Northern Ireland”, *The Irish Times*, <https://www.irishtimes.com/opinion/leaders-are-failing-the-young-people-of-northern-ireland-1.4534365>.

¹¹ Steven Grattan, „Northern Ireland Still Divided by Peace Walls 20 Years After Conflict”, *The World*, <https://www.pri.org/stories/2020-01-14/northern-ireland-still-divided-peace-walls-20-years-after-conflict>.

¹² Tom Edgington, Chris Morris, „Brexit: What’s the Northern Ireland Protocol?”, BBC, <https://www.bbc.com/news/explainers-53724381>.

Porozumienie weszło w życie z początkiem 2021 roku i spotkało się ze sprzeciwem unionistów, obawiających się zjednoczenia Irlandii i bycia mniejszością w Republice. W marcu br. unioniści oficjalnie wycofali swoje poparcie dla porozumienia wielkopiątkowego.¹³ Grozi to poważnym zachwianiem już i tak kruchego pokoju. **Wiosną gangi lojalistów atakowały funkcjonariuszy policji koktajlami Mołotowa i cegłami m.in. w Belfaście, Derry i Carrickfergus;** wśród agresorów były podburzane przez dorosłych dzieci w wieku nawet 12 lat.¹⁴ Rannych zostało co najmniej 88 policjantów.¹⁵ Atakowani byli także cywile, a kilka katolickich rodzin zostało zmuszonych przez bojówkarzy do opuszczenia swoich domów.¹⁶ Gniew lojalistów dodatkowo podsycała podana do publicznej wiadomości w marcu br. decyzja o niestawianiu zarzutów osobom obecnym na pogrzebie byłego szefa wywiadu IRA i więźnia Bobby’ego Storey’a w czerwcu 2020 roku, w czasie obowiązywania restrykcji wprowadzonych w ramach walki z pandemią COVID-19, na którym obecnych było ok. 2 tys. osób, w tym wielu polityków Sinn Féin, łącznie z wicepremier Irlandii Północnej Michelle O’Neill.¹⁷ Pod wpływem zamieszek brytyjski rząd zażądał renegocjacji protokołu północnoirlandzkiego, na co z kolei nie zamierza zgodzić się Bruksela.¹⁸

Z drugiej strony powróciła kwestia referendum w sprawie zjednoczenia Irlandii, o które od 2016 roku głośno upominają się liderzy nacjonalistów i republikanów — taką możliwość zapewnia Irlandczykom porozumienie wielkopiątkowe. Powszechne głosowanie musiałoby zyskać aprobatę Londynu i odbyć się zarówno w Irlandii Północnej, jak i w Irlandii. Perspektywa tego referendum nigdy nie była tak bliska. **Brexit mocno wpłynął na to, że większość mieszkańców Irlandii Północnej chce takiej możliwości, ale też na to, że podobne nastroje panują w Szkocji, gdzie tegoroczne wybory lokalne wygrała**

¹³ Dan Haverty, „How Brexit Lit the Fuse in Northern Ireland”, *Foreign Policy*, <https://foreignpolicy.com/2021/04/13/brexit-loyalist-unionist-violence-uvf-northern-ireland/>.

¹⁴ „‘Criminal Gangs’ Encouraging Children into Violence on Northern Ireland’s Streets, Say Police”, Sky News, <https://news.sky.com/story/criminal-gangs-encouraging-children-into-violence-on-northern-irelands-streets-say-police-12267276>.

¹⁵ Kate Devlin, „Northern Ireland Riots: 88 Police Officers Injured in ‘Unacceptable’ Violence, Says Brandon Lewis”, *The Independent*, <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/northern-ireland-riots-violence-police-b1830661.html>.

¹⁶ Dan Haverty, „How Brexit Lit the Fuse in Northern Ireland”, *Foreign Policy*, <https://foreignpolicy.com/2021/04/13/brexit-loyalist-unionist-violence-uvf-northern-ireland/>.

¹⁷ „Bobby Storey Funeral: PPS Explains Why It Felt There Was No Prospect of Successful Prosecution”, *Belfast Telegraph*, <https://www.belfasttelegraph.co.uk/news/northern-ireland/bobby-storey-funeral-pps-explains-why-it-felt-there-was-no-prospect-of-successful-prosecution-40256251.html>.

¹⁸ „Brexit: UK Wants to Redraw Northern Ireland Protocol”, BBC, <https://www.bbc.com/news/uk-politics-57911148>.

opowiadająca się za zerwaniem unii z Anglią Szkocka Partia Narodowa, a ponad połowa obywateli tego kraju chce ponownego referendum niepodległościowego.¹⁹

Sytuacja w Irlandii Północnej spotyka się z globalnym zainteresowaniem. Swoje wsparcie dla procesu pokojowego wyraził m.in. prezydent tradycyjnie mocno zaangażowanych w sprawy irlandzkie Stanów Zjednoczonych, Joe Biden (który, *nota bene*, często i chętnie podkreśla swoje irlandzkie korzenie²⁰). Wyraźnie zaznaczył on, że decydujące znaczenie ma utrzymanie porozumienia wielkopiątkowego, jednocześnie zaprzeczając, jakoby USA miały oficjalnie opowiedzieć się po którejkolwiek ze stron w sprawie protokołu północnoirlandzkiego.²¹ Kwestia ta jednak niewątpliwie pozostanie niezwykle istotną w kontekście relacji Wielkiej Brytanii z USA.

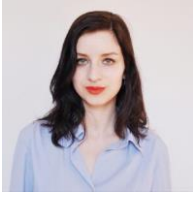
O swoją niepodległość i godne życie Irlandczycy walczyli przez wieki i z pewnością nie zapomnieli o tym w ciągu ostatnich 23 lat. Skoro Brytyjczycy mieli możliwość zadecydowania o wyjściu z UE, to i Irlandczycy powinni dostać szansę zagłosowania w referendum nad swoją obecnością w Zjednoczonym Królestwie (podobnie jak Szkoci w kwestii obecności w Wielkiej Brytanii). To rozwiązanie polityczne, niemilitarne i demokratyczne. Unia Europejska powinna wspierać dążenia do przeprowadzenia referendum, a także zawrzeć (lub potwierdzić) odpowiednie umowy z ewentualnie zjednoczoną Irlandią czy niepodległą Szkocją, szczególnie że społeczeństwa tych krajów są prounijne i w 2016 roku opowiedziały się za pozostaniem Zjednoczonego Królestwa w UE. Zapobieżenie ponownemu wybuchowi konfliktu w Irlandii Północnej jest kluczowe nie tylko dla bezpieczeństwa na Wyspach, ale ma też ogromne znaczenie globalne.

¹⁹ Tim Shipman, Jason Allardyce, „Union in Crisis as Polls Reveal Voters Want Referendum on Scottish Independence and United Ireland”, *The Sunday Times*, <https://www.thetimes.co.uk/article/union-in-crisis-as-poll-reveals-voters-want-referendum-on-scottish-independence-and-united-ireland-wwzpdlg7b>.

²⁰ Matt Viser, „Irish Humor, Irish Temper: How Biden’s Identity Shapes His Political Image”, *The Washington Post*, https://www.washingtonpost.com/politics/biden-irish-st-patricks/2021/03/17/6b59390c-8740-11eb-8a8b-5cf82c3dffe4_story.html.

²¹ Andrea Shalal, Trevor Hunnicutt, „Biden Underscores Need to Maintain Northern Ireland Peace, Will Not Weigh in on UK-EU Row”, Reuters, <https://www.reuters.com/article/uk-usa-ireland-idUSKBN2B912N>.

O AUTORCE

Małgorzata Cichy. Magister Filologii Angielskiej oraz Bezpieczeństwa Narodowego i Międzynarodowego na Uniwersytecie Śląskim. Specjalizuje się w bezpieczeństwie międzynarodowym, jej główne zainteresowania to konflikty zbrojne, zjawisko współczesnego terroryzmu międzynarodowego, Bliski Wschód i zaangażowanie państw zachodnich oraz Rosji w tym regionie, a także relacje transatlantyckie.

JEŻELI DOCENIASZ NASZĄ PRACĘ, DOŁĄCZ DO GRONA NASZYCH DARCZYŃCÓW!

Z otrzymanych funduszy sfinansujemy powstanie kolejnych publikacji.

Możliwość wsparcia to bezpośrednia wpłata na konto Instytutu Nowej Europy: 95 2530 0008
2090 1053 7214 0001 tytułem: „darowizna na cele statutowe”.